

tion Functional Competence Future Social Workers in Street Social Work]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*, no. 54 (2017): 81-86.

Bodelan, M. V. "Vulychna sotsialna robota: sutnist i spetsyfyka" [Street Social Work: Essence and Specificity]. *Nauka i osvita*, no. 1 (2016): 28-31. https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2016/1_2016/7.pdf

Khanstantynov, V. O. "Kontseptualni zasady sotsialnoi roboty v suchasnomu ukrainskomu suspilstvi" [Conceptual Principles of Social Work in Modern Ukrainian Society]. *Naukovi pratsi [ChDU im. Petra Mohyly]. Seriya «Politychni nauky»*, vol. 34, iss. 21 (2004): 121-124. <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2004/34-21-18.pdf>

Kryvobok, Yu. V. "Model sotsialnoi roboty yak chynnyk vyboru sotsialnykh tekhnolohii ta metodiv roboty" [The Model of Social Work as a Factor in the Choice of Social Technologies and Work Methods]. http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&

"Sotsialne zabezpechennia" [Social Security]. *Farmatsevtichna entsyklopediia*. <https://www.pharmacencyclopedia.com.ua/article/7550/socialne-zabezpechennya>

"Streetwork". Wikipedia. <https://de.wikipedia.org/wiki/Streetwork>

"Systema sotsialnoho zakhystu ta sotsialnoho zabezpechennia v Ukraini: realnyi stan ta perspektyvy reformuvannia" [The System of Social Protection and Social Security in Ukraine: The Real State and Prospects for Reform]. Kyiv : Tsentri hromadskoi ekspertyzy, 2009. https://www.irf.ua/files/ukr/programs_law_areas_public_2028_ua_law.pdf

Street work. <http://www.streetwork.org.au/outreach-services/>

Tiuptia, L. T., and Ivanova, I. B. *Sotsialna robota: Teoriia i praktyka* [Social Work: Theory and Practice]. Kyiv, 2004.

Tyshchenko, O. V. "Sutnist sotsialnoi roboty yak skladovoi sotsialnoho zabezpechennia" [The Essence of Social Work as a Component of Social Security]. *Yurydychni visnyk*, no. 3 (2013): 97-101. http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2013/statji_n3_28/Tishenko_97.pdf

Yaroshenko, I. S. *Pravo sotsialnoho zabezpechennia* [The Right to Social Security]. Kyiv, 2005.

Zhukov, V. I. *Nastolnaya kniga sotsialnogo rabotnika* [Handbook of a Social Worker]. Moscow: Gnom i D, 2008.

УДК 339.9:331

JEL: F2; F22; E24; O4

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-189-196>

УКРАЇНА В ПРОЦЕСАХ МІЖНАРОДНОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ

©2022 УШАКОВА Н. Г., ШЕВЧЕНКО К. Г.

УДК 339.9:331

JEL: F2; F22; E24; O4

Ушакова Н. Г., Шевченко К. Г. Україна в процесах міжнародної трудової міграції

Метою статті є дослідження сучасних міграційних викликів для України та проблем рееміграції українців у післявоєнний період. Процеси глобалізації та інтеграції світової економіки посприяли зростанню динамічності міжнародного руху робочої сили. Міжнародна трудова міграція допомагає долати культурні, етнічні та традиційні кордони, але, водночас, створює ризики для розвитку економік країн-реципієнтів. В історії розвитку міграційних процесів в Україні у ХХ ст. і в сьогоденні можна виділити шість етапів зовнішньої міграції робочої сили. Сучасний період включає дві хвилі вимушеної міграції: внаслідок отримання безвізового режиму з ЄС і російського вторгнення в Україну (2014 і 2022 рр.), а також хвилю зниження чисельності трудових мігрантів унаслідок пандемічних обмежень протягом 2020–2021 рр. Проблема трудової міграції існувала в Україні ще до початку повномасштабного російського вторгнення через неврегульоване та недосконале законодавство, низький рівень оплати праці, відсутність політики рееміграції українських робітників. Зростання зовнішньої трудової міграції українців може призвести до відтоку робочої сили, що особливо ризиковано в умовах демографічної кризи. Вищий рівень заробітної плати в європейських країнах створює ризик втрати українцями бажання працювати в Україні. Це стосується як отримувачів грошових переказів на нашій території, так і тих, хто вирішив завжди змінити країну проживання, що може стати перешкодою повного відновлення вітчизняної економіки. Тому вже зараз, навіть в умовах війни, керівництво країни має розпочинати впровадження заходів з рееміграції української робочої сили. Імплементация досвіду інших країн у схожих ситуаціях у повному обсязі є недоцільною через застарілість підходів, інше місцезнаходження, поведінку влади, репутацію вимушених мігрантів тощо. Україна має розробити власну рееміграційну політику із залученням європейських країн, міжнародних організацій і власних мігрантів.

Ключові слова: міжнародна трудова міграція, нелегальна міграція, пандемія COVID-19, воєнний стан, рееміграційна політика.

Рис.: 4. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 19.

Ушакова Наталія Григорівна – кандидат економічних наук, професор, професор кафедри економіки та бізнесу, Державний біотехнологічний університет (вул. Алчевських, 44, Харків, 61002, Україна)

E-mail: ushakova.natalia@icloud.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6442-4828>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/663131>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorid=57210810004>

Шевченко Катерина Геннадіївна – магістрант, Державний біотехнологічний університет (вул. Алчевських, 44, Харків, 61002, Україна)

E-mail: katerynashevchenko@gmail.com

Ushakova N. G., Shevchenko K. H. Ukraine in the Processes of International Labor Migration

The purpose of the article is to study modern migration challenges for Ukraine and the problems of re-immigration of Ukrainians in the post-war period. The processes of globalization and integration of the world economy have their share in the growth of the dynamism of the international labor movement. International labor migration helps to overcome cultural, ethnic and traditional borders, but simultaneously creates risks regarding the development of the economies of recipient countries. In the history of migration processes in Ukraine in the twentieth century and up to the present one may allocate six stages of external labor migration. The current period includes two waves of forced migration: as a result of obtaining a visa-free regime with the EU and the Russian invasion of Ukraine (2014 and 2022), as well as a wave of decline in the number of migrant workers due to pandemic restrictions during 2020–2021. The problem of labor migration existed in Ukraine even before the start of a full-scale Russian intervention, because of the unregulated and imperfect legislation, low wages, and the lack of a policy of re-immigration of Ukrainian workers. The growth of external labor migration of Ukrainians can lead to an outflow of labor force, which is especially risky in the context of a demographic crisis. A higher level of wages in European countries creates a risk of Ukrainians losing their desire to work in Ukraine. This is true of both the recipients of remittances on our territory and those who have decided to change their country of residence forever, which may become an obstacle to the post-war recovery of the national economy. Therefore, already now, even in the conditions of wartime, the government should begin to implement measures for the re-immigration of Ukrainian labor. The implementation of the experience of other countries in similar situations in full is impractical due to the outdated approaches, other location, behavior of the authorities, reputation of forced migrants, etc. Thus, Ukraine should develop its own re-immigration policy with the involvement of European countries, international organizations and its own migrants.

Keywords: international labor migration, illegal migration, COVID-19 pandemic, martial law, re-immigration policy.

Fig.: 4. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 19.

Ushakova Nataliia G. – PhD (Economics), Professor, Professor of the Department of Economics and Business, State Biotechnological University (44 Alchevskykh Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: ushakova.nataliia@icloud.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6442-4828>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/663131>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210810004>

Shevchenko Kateryna H. – Graduate Student, State Biotechnological University (44 Alchevskykh Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: katerynashvchenko@gmail.com

Міжнародні міграційні процеси є складовою розвитку трудового ринку планети. Трудова міграція є одним із найважливіших компонентів світової глобальної економічної системи та має функцію демографічного збалансування населення та трудових ресурсів країн. Процеси глобалізації та інтеграції світової економіки посприяли зміцненню економічних контактів між країнами та зростанню динамічності міжнародного руху робочої сили.

Україна є активним учасником міжнародної міграції робочої сили, що спричинено багатьма політичними й економічними чинниками її розвитку. Тому дослідження процесів трудової міграції в Україні в даному контексті є актуальним.

Проблеми міжнародної трудової міграції України досліджували М. Вербовий [1], Л. Дідківська [2], Е. Лібанова, О. Позняк [3], І. Процик, Н. Кара [4] та ін.

Останнім часом з'являються дослідження міжнародної міграції українського населення як наслідку російської військової агресії [5; 6] та ін.

Незважаючи на досить велику кількість наукових праць, присвячених проблемам міжнародної трудової міграції, потреба подальших досліджень актуалізується внаслідок російської військової агресії.

Метою статті є дослідження сучасних міграційних викликів для України та проблем рееміграції українців у повоєнний період.

Бажання людей до поліпшення умов життя завжди було вагомою причиною для опанування ними нових територій. У сучасному світі міжнародна мі-

грація є важливою складовою розвитку приймаючих і транзитних країн.

Більшість соціальних та економічних проблем сьогодення є наслідками міграційних процесів. Вплив міграційних процесів на громадське життя є суттєвим, але до ХХІ ст. вони не мали такого впливу та періодичності, як сьогодні. До кінця ХІХ ст. люди були обмежені у своєму переміщенні через відсутність транспортних можливостей, тому влада могла контролювати міграційні процеси відповідними розпорядженнями. Наприкінці ХХ ст. через зміни традицій в інститутах суспільства міграція почала набувати більших масштабів.

Завдяки інформглобалізації, яка стала трендом розвитку світової економіки останніх десятиліть, міжнародні потоки робочої сили збільшуються. Трудова міграція стає причиною подолання культурних, мовних, етнічних і традиційних кордонів, сприяє мультикультурному розвитку та формує нові типи особистостей. З іншого боку, розвиток міграційних процесів формує негативні фактори в економіках багатьох країн-реципієнтів, які розглядають це явище виключно як небезпеку економіці.

Аналіз історії розвитку міграційних процесів в Україні у ХХ ст. і сьогоденні дозволяє виділити періоди зовнішньої міграції робочої сили (табл. 1), які пов'язані між собою та генерують одну велику групу переселення українського народу внаслідок економічних і політичних змін.

Етапи активізації міжнародної трудової міграції в Україні

Період	Час	Причини	Напрямки	Тип працівників
Перший етап	Початок ХХ – кінець ХІХ ст.	Малоземелля, перенаселення	Канада або Сибір	Некваліфіковані робітники
Другий етап	Після 1918 р.	Тоталітарний режим Радянського Союзу	Польща, Румунія, США, Канада, Чехія	Інтелігенція, торговці, землевласники, священнослужителі
Третій етап	Після Другої світової війни	Тоталітарний режим Радянського Союзу	Європа, США, Канада	Інтелігенція
Четвертий етап	1970-ті рр.	Репресії та переслідування з боку радянської влади	Європа, США, Канада	Дисиденти
П'ятий етап	1990-ті рр. – 2013 р.	Соціально-економічні проблеми, пов'язані з трансформацією командної економіки	Росія, Європа	Кваліфіковані та некваліфіковані працівники
Шостий етап	З 2014 р. по нинішній час	Вторгнення Російської Федерації на територію України	Європа	Кваліфіковані та некваліфіковані працівники, біженці

Джерело: складено на основі [2; 5; 6].

Причому в останньому періоді зовнішньої трудової міграції українців можна виділити кілька хвиль:

1. Зростання масштабів вимушеної зовнішньої трудової міграції з весни 2014 р. внаслідок російської окупації частини українських територій (АР Крим, частина Луганської та Донецької областей); зростання міграції внаслідок спрощення візового режиму між Україною та Європейським Союзом.
2. Зменшення зовнішньої трудової міграції з весни 2019 р. внаслідок пандемії COVID-19 і пов'язаних з цим обмежень пересування.
3. Небувале зростання масштабів зовнішньої міграції українського населення внаслідок вторгнення Російської Федерації на територію України (почасти можна назвати «трудовою міграцією», бо значна кількість біженців перетворюється на робочу силу).

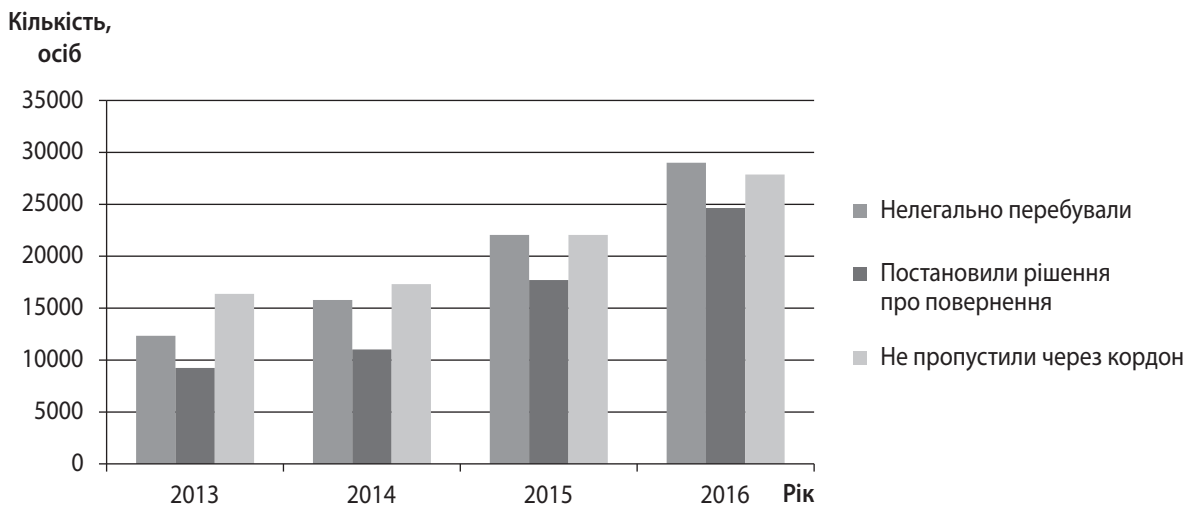
З 1991 р. трудова міграція стала поширеним явищем для українців та з кожним роком набувала все більшої популярності. Кількість українських працівників, які до початку повномасштабного російського вторгнення на територію України проживали за кордоном, оцінюється в межах від 2,2 до 2,7 млн осіб, що еквівалентно 13–16% від загальної кількості зайнятих в Україні [7].

Після початку Росією збройного конфлікту на сході України у 2014 р. загальна кількість українських трудових мігрантів залишилася в цілому аналогічною, але основні країни призначення змінилися, і більшість мігрантів почали прямувати до країн ЄС, насамперед Польщі, замість Росії. Цьому також сприяло отримання Україною безвізового режиму з Євросоюзом.

Безвізовий режим стосується туристичних та ділових поїздок і не надає права працювати в ЄС без отримання трудової візи, тому не повинен був сприяти збільшенню трудової міграції з України. Але, як вказує завідувач сектора міграційних досліджень Інституту демографії та соціальних досліджень О. Позняк, перед прийняттям рішення щодо місця і часу роботи в Європі люди отримали можливість поїхати за кордон, щоб дізнатися про умови праці. На думку експерта, вони все одно виїхали б, але «рішення було б менш обгрунтованим і з більшими ризиками» [8]. За дослідженнями, після отримання безвізу міграційний настрій українців зріс, як і наміри здійснити подорож до Європи, на 50%. Хоча найбільш поширеною метою тих, хто планує скористатися безвізовим режимом, є відпочинок, 23% респондентів заявили, що збираються виїхати до ЄС з метою працевлаштування [9].

З уважимо, що використання українцями безвізового режиму для заробітків за кордоном спричинило відчутне збільшення нелегальної трудової міграції протягом 2015–2016 рр. (рис. 1), з якою пов'язані значні ризики як для самих мігрантів, так і для України в цілому [10]. Але співпраця України з Євросоюзом у сфері реадмісії як власних громадян, так і громадян третіх країн, які нелегально потрапили до ЄС через Україну, а також позитивні відгуки щодо трудових здібностей української робочої сили знизили напруження в даному питанні.

Обмежувальні дії внаслідок пандемії COVID-19 зменшили кількість тимчасових трудових мігрантів з України у 2020–2021 рр. Пандемія спричинила одну з найбільших світових криз, продемонструвавши на-

Рис. 1. Кількість українців, що перебували на території Євросоюзу без дозволу та були виявлені міграційною службою, осіб

Джерело: складено на основі [11].

явність проблем соціального, економічного та політичного характеру. Міграція не стала винятком, адже було перерізано шляхи мобільності, обмежено свободу пересування, знизилася кількість робочих місць, і, відповідно, доходи працівників, а також зменшилися грошові перекази мігрантів.

Втім, пандемія COVID-19 також показала, що за жодних умов зупинити рух і переміщення населення неможливо. Однією з головних причин є те, що майже всі країни з розвинутою економікою є мігрантозалежними. За часів ковіду багато країн спростили умови для отримання або продовження дозволу на проживання для того, щоб утримати кваліфікованих працівників, а особливо медиків. Як приклад, Велика Британія з 2020 р. до середини 2021 р. продовжила 2 800 робочі візи для медперсоналу [12]. Від наслідків пандемії особливо постраждали сфери обслуговування, роздрібна торгівля, готельний і ресторанний бізнеси. За даними досліджень, було звільнено 1,25 млрд працівників [13]. Разом із пандемією по світу розповсюджувався і рівень безробіття. Кількість безробітних у 2020 р. константно зростала. У 2021 р. лише деякі з розвинутих країн змогли досягти позначки за 2019 р. (рис. 2).

У 2020–2021 рр., через термінову потребу в робочій силі, уряди багатьох розвинутих країн розробили заходи для захисту прав іноземних працівників. Ці заходи були спрямовані на надання необхідної допомоги мігрантам. Насамперед це стосувалося легалізації правового статусу іноземних працівників, які опинилися в безвихідній ситуації. Багато мігрантів зіткнулися з проблемами при спробах повернутися в Україну. Через карантинні правила чимало мігрантів не могли повернутися до рідних країн і не мали можливості легально продовжити дозволи на пере-

бування. Приклади запроваджених заходів країн світу сформовано в табл. 2.

Через жорсткі карантинні обмеження 500 тисяч трудових мігрантів добровільно повернулися до рідної країни. Більшість із них мали обмежені терміном контракти. Більшість з тих, хто мав безстрокові контракти, дозволи на перебування або громадянство, – залишалися. Порівняно з 2019 р. обсяг грошових переказів знизився на 8%. Більше того, майже 200 тис. потенційним трудовим мігрантам було відмовлено в отриманні робочої візи у 2020 р. [15].

Широкомасштабна російська агресія проти України, яка почалася 24 лютого 2022 р., спричинила небачений масовий відтік населення. Якщо для досягнення 3 мільйонів сирійських біженців знадобилося два роки [16], то для України ця цифра була досягнута менше, ніж за три тижні. Згідно з даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців УВКБ ООН, станом на 19 липня 2022 року в Європі було зареєстровано близько 6 млн біженців з України, більшість з яких становили жінки та діти, причому найбільше в сусідніх з Україною країнах. В Україні є ще 7 млн внутрішньо переміщених осіб [17].

За даними УВКБ ООН, кількість перетинів кордону з України була особливо високою протягом першого місяця війни, досягаючи понад 150 000 осіб щодня протягом майже двох тижнів з кінця лютого до початку березня. З кінця березня кількість людей, які перетинають кордон з України, становила в середньому близько 50 000 осіб на день, тоді як кількість людей, які повертаються в Україну, поступово зростала, починаючи з травня, в середньому на 30 000 осіб на день. До середини липня 2022 р. здійснено 5,8 мільйона кумулятивних перетинів з України (рис. 3) [17]. Офор-

Рівень, %

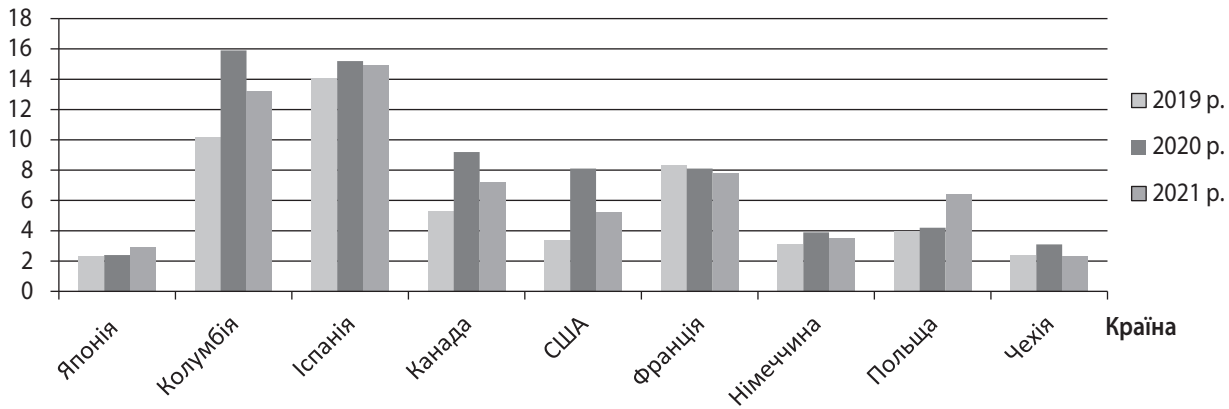

Рис. 2. Рівень безробіття в країнах світу, % 2019–2021 рр.

Джерело: складено на основі [14].

Таблиця 2

Упроваджені дії по захисту тимчасових працівників у деяких країнах світу

Країна	Приклад упроваджених дій
ЄС	Майже всі країни Євросоюзу продовжили термін перебування та дозволи на роботу до кінця пандемії
Німеччина	Організація перевезення мігрантів, які мали бажання працювати в період карантину
Польща	Працівники, які постраждали через зупинку виробництва, отримали 80% компенсації. Створено обсерваційні пункти для проходження карантину після прибуття
Португалія	На період пандемії працівникам надали доступ до медичних і соціальних послуг
Велика Британія	Медичним працівникам продовжили контракти. Надали можливість користуватися безкоштовною медициною, якщо був виявлений коронавірус

Джерело: складено за [15].

Перехід, од.

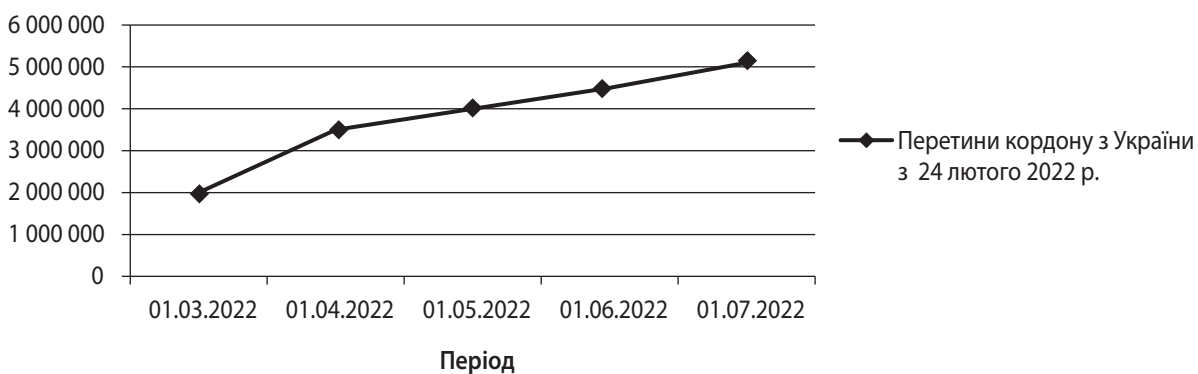

Рис. 3. Нетто кумулятивних переходів через кордон з української сторони

Джерело: складено на основі [18].

мили тимчасовий захист 3,2 млн громадян України. При цьому спостерігається тенденція до часткового повернення громадян до України з припиненням бойових дій в центральному та північному регіонах. Так кількість українців, що з 24 лютого 2022 р. повернулася до України, на 13 червня 2022 р. становить 2 479 398 осіб. Більшість з цих людей – це чоловіки, колишні мігранти, які повернулися захищати Україну.

Найбільшу кількість вимушених мігрантів прийняла до себе Польща. Наступними йдуть Німеччина, Чехія та Румунія. Також велика частка українців виїхали до Російської Федерації. При цьому дані, що стосуються Російської Федерації, у більшості випадків пояснюються примусовим вивезенням українців. Однак існують випадки добровільного виїзду у прикордонні російські міста людей

з Луганської та Донецької областей, особливо до 24 лютого. Передбачається, що кількість і розподіл українських біженців по країнах Європи залишиться на рівні кінця квітня 2022 р. (рис. 4).

На кінець 2020 р. 1,35 млн громадян України мали офіційний дозвіл на працевлаштування в країнах ЄС, що представляє третю за чисельністю групу громадян третіх країн у ЄС. Понад 500 тис. українців уже перебували в Польщі, 223 тис. – в Італії, 165 тис. – у Чехії, 95 тис. – в Іспанії, 80 тис. – у Німеччині, 58 тис. – в Угорщині, 40 тис. – у Словаччині, 31 тис. – у Литві, 29 тис. – у Португалії, 19 тис. – у Греції та 15 тис. – у Франції [19].

Наприкінці березня 2022 р. Німецький економічний інститут (IW) провів опитування серед більш ніж 1900 українців, які на той момент перебували в Німеччині не більше 12 тижнів. Більшість респондентів були дорослими працездатного віку, переважно жінки. 52% опитаних висловили бажання працювати в Німеччині, що може підвищити грошові перекази в Україну.

Вплив грошових переказів на економічне зростання в країні, що їх отримує, залежить від їх кінцевого використання. Як свідчить практика, отримувачі грошей використовують більшу частину переказаних коштів на споживчі товари та інвестиції в житло, а не на інвестиції в бізнес. Вищий рівень заробітної плати в європейських країнах створює ризик втрати українцями бажання працювати в Україні – як у отримувачів грошових переказів на нашій території, так і у тих, хто вирішить назавжди змінити країну проживання. Це може стати перешкодою повоєнного оновлення вітчизняної економіки.

Отже, зараз, навіть в умовах війни, керівництво країни має розпочинати впровадження заходів з реєміграції українських робітників.

Імплементация досвіду інших країн у схожих ситуаціях у повному обсязі є недоцільною через застарілість підходів, інше місцезнаходження, поведінку влади, репутацію вимушених мігрантів і таке інше.

Таким чином, Україна має розробити власну реєміграційну політику із залученням європейських країн, міжнародних організацій і власних мігрантів. Це стане предметом наших подальших досліджень у даній царині.

ВИСНОВКИ

Проблема трудової міграції існувала в Україні ще до початку повномасштабного російського вторгнення – через неврегульоване та недосконале законодавство, відсутність політики залучення мігрантів чи реєміграції власних громадян тощо.

Зростання зовнішньої трудової міграції українців, з одного боку, сприятиме поглибленню контактів між людьми, розвитку економічної та культурної співпраці, поживавленню політичного діалогу, прискоренню модернізації країни, але, з іншого, – може призвести до відтоку робочої сили, що особливо ризиковано в умовах демографічної кризи. Тому необхідно зосередитися на ліквідації причин міграції українців за кордон, передовсім фахівців і молоді.

Пандемія коронавірусу внесла свої корективи в стан міграційного руху працездатного населення, значно його знизивши. Однак із початком повномасштабної війни зовнішня міграція українців збільшилася до раніше небачених розмірів, що потребує розробки заходів для реєміграції українського населення. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Вербовий М. Доктринальні засади міжнародної трудової міграції. *Демократичне врядування*. 2011. Вип. 7. С. 6–11. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26949/verbovyj.pdf>

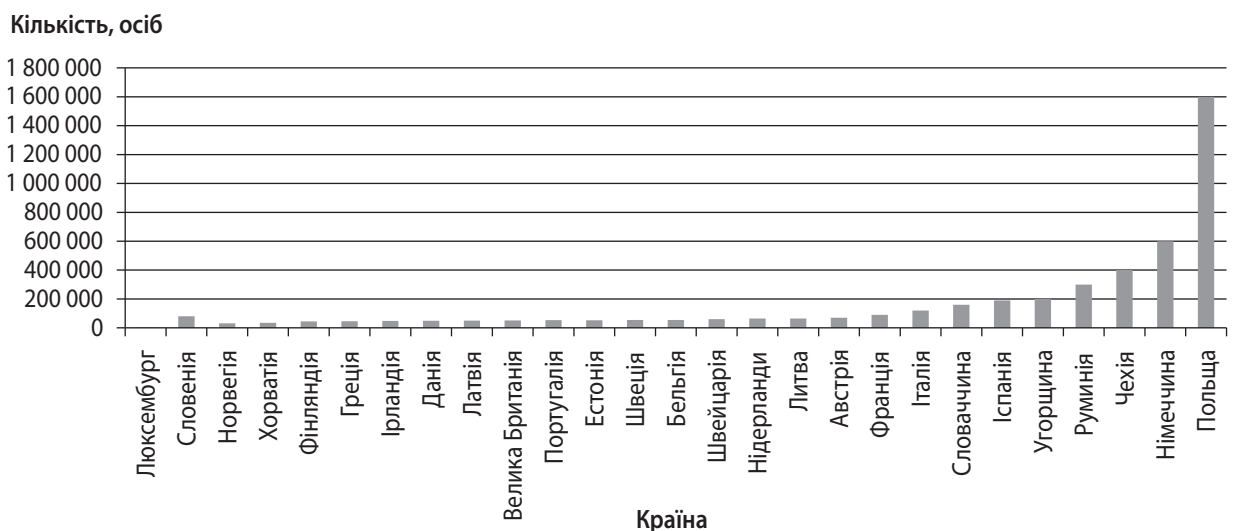

Рис. 4. Кількість українських біженців у країнах Європи на кінець квітня 2022 р.

Джерело: складено на основі [18].

2. Дідківська Л. Причини і наслідки інтелектуальної міграції в Україні. *Економіка України*. 2020. № 3. С. 65–76. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.03.065>
3. Лібанова Е. М., Позняк О. В. Зовнішня трудова міграція з України: вплив COVID-19. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 4. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2020.04.025>
4. Лиховід Н. О. Дослідження наслідків та ефектів міграційних процесів України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1058>
5. Процик І. С., Кара Н. І. Особливості процесів міграції населення України. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку*. 2022. № 1. С. 231–240. URL: <https://scienze.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jun/28342/procik-231-240.pdf>
6. Філіпчук Л., Ломоносова Н., Сирбу О., Кабанець Ю. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022>
7. Трудова міграція: скільки українців працювали за кордоном в 2019–2021 роках // Слово і діло. 18.03.2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/03/18/infografika/suspilstvo/trudova-migracziya-skilky-ukrayincziv-pracyuvaly-kordonom-2019-2021-rokax>
8. Пояснили, як безвіз вплинув на трудову міграцію українців // Gazeta.ua. 18 червня 2018. URL: https://gazeta.ua/articles/economics/_poyasnili-yak-bezviz-vpivniv-na-trudovu-migraciyu-ukrayinciv/842942
9. КМИС: для трудоустройства в ЕС собираются ехать 17% украинцев. URL: <https://mresearcher.com/2017/05/kmis-dlya-trudoustrojstva-v-es-sobirayutsya-ehat-17-ukrainsiv.html>
10. Марциновський А. Як працюватиме призупинення безвізу: п'ять запобіжників, що чекатимуть на Україну // Європейська правда. 17 лютого 2017 р. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/02/28/7062302/>
11. Erwerbsquoten nach Geschlecht, Alter, Migrationsstatus, Staatsangehörigkeit und Bildungsabschluss / Eurostat. 16.12.2022. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_arganedm/default/table?lang=de
12. Stubley P. Coronavirus: Thousands of foreign NHS workers to have UK visas extended for one year / Independent. 31.03.2020. URL: <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/coronavirus-nhs-visa-doctor-nurse-paramedics-home-office-migrant-sa9438211.html>
13. Gaudiaut T. COVID-19 et chômage : un impact variable dans l'OCDE / Statista. 09.07.2020. URL: <https://fr.statista.com/infographie/22228/comparaison-hausse-taux-chomage-ocde-durant-la-crise-covid-19/>
14. Unemployment rate / OECD. Data. 2022. URL: <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>
15. Банчук-Петросова О. В. Міжнародна трудова міграція в умовах COVID-19: правовий аспект. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія «Юридичні науки»*. 2020. Т. 31. № 5. С. 112–117. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.5/20>
16. Making Integration Work: Refugees and other in need of protection. OECD Publishing, 2016. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264251236-en>
17. Zahlen & Fakten zu Menschen auf der Flucht / UNO Flüchtlingshilfe für den UNHCR. URL: <https://www.uno-fluechtlingshilfe.de/informieren/fluechtlingszahlen>
18. Ukraine Refugee Situation / UNHCR. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
19. Residence permits – statistics on stock of valid permits at the end of the year / Eurostat. Statistics Explained. 2022. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Residence_permits_-_statistics_on_stock_of_valid_permits_at_the_end_of_the_year

REFERENCES

- Banchuk-Petrosova, O. V. "Mizhnarodna trudova mihratsiia v umovakh COVID-19: pravovyi aspekt" [International Labour Migration in the COVID-19 Conditions: Legal Aspect]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriiia «Yurydychni nauky»*, vol. 31, no. 5 (2020): 112-117. DOI: <https://doi.org/10.32838/TNU-2707-0581/2020.5/20>
- Didkivska, L. "Prychyny i naslidky intelektualnoi mihratsii v Ukraini" [Causes and Consequences of Intellectual Migration in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 3 (2020): 65-76. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2020.03.065>
- "Erwerbsquoten nach Geschlecht, Alter, Migrationsstatus, Staatsangehörigkeit und Bildungsabschluss". *Eurostat*. December 16, 2022. https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsa_arganedm/default/table?lang=de
- Filipchuk, L. et al. "Vymushena mihratsiia i viina v Ukraini (24 liutoho – 24 bereznia 2022)" [Forced Migration and War in Ukraine (February 24 – March 24, 2022)]. <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-lyutogo-24-bereznya-2022>
- Gaudiaut, T. "COVID-19 et chomage : un impact variable dans l'OCDE". *Statista*. July 09, 2020. <https://fr.statista.com/infographie/22228/comparaison-hausse-taux-chomage-ocde-durant-la-crise-covid-19/>
- "KMIIS: dlya trudoustrojstva v YeS sobirayutsya yekhat 17% ukrainsiv" [KIIS: 17% of Ukrainians Are Going to Go to the EU for Employment]. <https://mresearcher.com/2017/05/kmis-dlya-trudoustrojstva-v-es-sobirayutsya-ehat-17-ukrainsiv.html>
- Libanova, E. M., and Pozniak, O. V. "Zovnishnia trudova mihratsiia z Ukrainy: vplyv COVID-19" [External Labor Migration from Ukraine: The Impact of COVID-19]. *Demohrafia ta sotsialna ekonomika*, no. 4 (2020). DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2020.04.025>
- Lykhovid, N. O. "Doslidzhennia naslidkiv ta efektyv mihratsiinykh protsesiv Ukrainy" [Research on the Consequences and Effects of Migration Processes in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, no. 4 (2017). <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1058>
- Making Integration Work: Refugees and other in need of protection*. OECD Publishing, 2016. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264251236-en>
- Martsynovskiy, A. "Yak pratsiuvatyme pryzupynennia bezvizu: piat zapobizhnykiv, shcho chekatymut na Ukrainu" [How the Visa-free Suspension Will Work: Five Safeguards Waiting for Ukraine]. *Yevropeiska pravda*. February 17, 2017. <http://www.eurointegration.com.ua/articles/2017/02/28/7062302/>

- "Poiasnyly, yak bezviz vplynuv na trudovu mihratsiiu ukrainsiv" [It Was Explained How Visa-free Affected the Labor Migration of Ukrainians]. *Gaseta.ua*. June 18, 2018. https://gazeta.ua/articles/economics/_poyasnili-yak-bezviz-vplynuv-na-trudovu-migraciyu-ukrayinciv/842942
- Protsyk, I. S., and Kara, N. I. "Osoblyvosti protsesiv mihratsii naselennia Ukrainy" [Peculiarities of Ukrainian Population Migration Processes]. *Menedzhment ta pidpriyemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku*, no. 1 (2022): 231-240. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/jun/28342/procik-231-240.pdf>
- "Residence permits – statistics on stock of valid permits at the end of the year". *Eurostat. Statistics Explained*. 2022. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Residence_permits_-_statistics_on_stock_of_valid_permits_at_the_end_of_the_year
- Stublely, P. "Coronavirus: Thousands of foreign NHS workers to have UK visas extended for one year". *Independent*. March 31, 2020. <https://www.independent.co.uk/news/>

- <uk/home-news/coronavirus-nhs-visa-doctor-nurse-paramedics-home-office-migrantsa9438211.html>
- "Trudova mihratsiia: skilky ukrainsiv pratsiuvaly za kordonom v 2019-2021 rokakh" [Labor Migration: How Many Ukrainians Worked Abroad in 2019-2021]. *Slovo i dilo*. March 18, 2021. <https://www.slovovidilo.ua/2021/03/18/infografika/suspilstvo/trudova-mihracziya-skilky-ukrayinciv-pracyuvaly-kordonom-2019-2021-rokax>
- "Ukraine Refugee Situation". *UNHCR*. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
- "Unemployment rate". *OESD. Data*. 2022. <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>
- Verbovyi, M. "Doktrynalni zasady mizhnarodnoi trudovoi mihratsii" [The Doctrine Principles of International Labour Migration]. *Demokratychni vriaduvannia*, iss. 7 (2011): 6-11. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26949/verbovyj.pdf>
- "Zahlen & Fakten zu Menschen auf der Flucht". *UNO Fluchtlingshilfe fur den UNHCR*. <https://www.uno-fluechtlingshilfe.de/informieren/fluechtlingzahlen>

УДК 338:364.65

JEL: I31; I38

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-12-196-201>

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

©2022 МИХАЙЛЕНКО Д. Г., ТУР О. В.

УДК 338:364.65

JEL: I31; I38

Михайленко Д. Г., Тур О. В. Проблеми організації державної підтримки населення в умовах військової агресії

Випробування, що обумовлені військовою агресією, яку розпочала РФ проти України 24 лютого 2022 року, викликають необхідність перегляду більшості сфер українського суспільного життя. Не оминули ці зміни й систему державної підтримки населення. Вимушено переселилися в більш безпечні регіони нашої держави та поїхали шукати притулок за кордоном понад 11 млн громадян України. Метою статті є визначення основних проблем організації державної підтримки населення в умовах військової агресії. Урядом визначено три напрями підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО), а саме: гроші, робота, житло. За напрямом «Гроші» передбачені щомісячні виплати особам, що переїхали із зон активних бойових дій; на дитину батькам, які через військову агресію РФ були вимушені переїхати в більш безпечні регіони; інвалідам. За напрямом «Робота» запропоновано виплати роботодавцям за кожного працевлаштованого ВПО. За напрямом «Житло» передбачено компенсацію виплат на оплату комунальних послуг за кожного ВПО родинам, які безкоштовно їх прихистили. Комплекс заходів позитивно впливає на упорядкування життя ВПО на новому місці проживання, сприяє швидкому пошуку роботи та житла. Проте дії влади, що спрямовані на організацію державної підтримки населення, в умовах військової агресії мають певні обмеження: Уряд України працює достатньо ефективно в умовах воєнного стану, однак слід зазначити, що об'єктивно зумовлена швидкість прийняття рішень в обхід стандартних процедур викликає певні побоювання в середньо- та довгостроковій перспективі; існують певні проблеми із розміщенням ВПО, а також їх забезпеченням. Навантаження на державний бюджет посилюється зі збільшення кількості ВПО. Стан економіки України є низькоконкурентним, у зв'язку з цим надійність та організація державної підтримки населення залежить від допомоги міжнародних партнерів. Однак вектор розвитку соціальної підтримки населення в період повоєнного стану повинен мати євроінтеграційну спрямованість розвитку України. Така спрямованість сприятиме більш швидкій трансформації соціально-економічного середовища та посилить надійність системи соціального захисту населення.

Ключові слова: державна підтримка, допомога ВПО, соціальний захист населення, програми підтримки.

Рис.: 3. **Бібл.:** 12.

Михайленко Дар'я Геннадіївна – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: mikhailenko.dg@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8420-6510>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/1445688>

Тур Олена Василівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу макроекономічної політики та регіонального розвитку Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України (пров. Інженерний, 1а, 2 пов., Харків, 61166, Україна)

E-mail: ellenn@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6229-8605>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/710848>